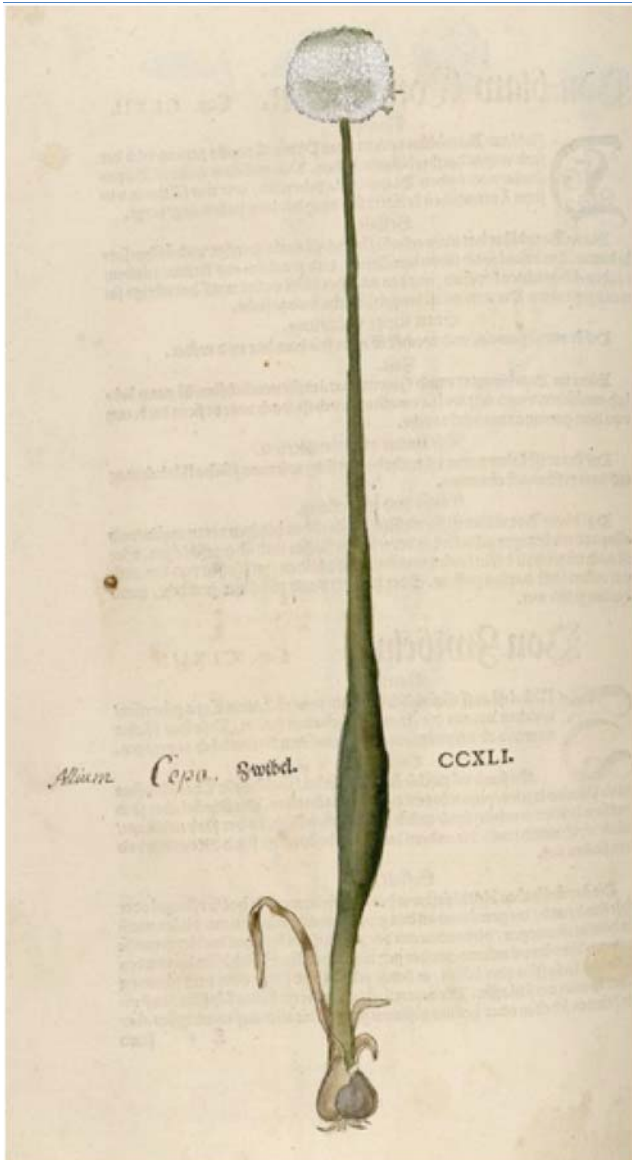

L. Fuchs: New Kreuterbuch, 1543, Von Zwibel.

Von Zwibel. Cap. CLXIII.

(A) Namen.

Zwibel ist auff Griechisch Crommyon, zů Latein Cepa geheysen, welchen namen die Apotecker behalten haben. Utsachen sölcher namen hab ich gnügsam im Lateinischen kreüterbüch angezogen.

Geschlecht.

Es seind vil geschlecht der Zwibel, welche alle Theophrastus unnd Plinius erzelen, on not hie vil davon zů schreiben. Die Zwibel aber so in unnsern landen wachsen seind ettlich groß, ettlich klein, an der farb ettlich rot, ettlich weiß, ettlich rund, die andern lang. Die besten aber

Van uien. Kapittel 163. (**Allium cepa**)

Namen.

Uien is op Grieks Crommyon, in Latijn Cepa geheten, welke naam de apothekers behouden hebben. Oorzaken zulke namen heb ik voldoende in Latijnse kruidenboek aangehaald.

Geslacht.

Er zijn veel geslachten der uiens welke alle Theophrastus en Plinius vertellen, onnodig hier veel daarvan te schrijven. De uiens echter zo in onze landen groeien zijn ettelijke groot, ettelijke klein, aan de verf ettelijke rood, ettelijke wit, ettelijke rond, de andere lang. De

seind die runden und von farben rot.

(B) Gestalt.

Die Zwibel haben bletter fast wie der Lauch, inwendig hol, jre stengel oder rhôt seind rund, die gewinnen an den gipffeln runde kôpfflin mit dünnen weissen heütlin überzogen, die brechen mit der zeit auff, und kriechen die bleychweisse gestirnte blûmlin vil neben einander getrungen herfür. Sôlch blûmlin werden zû kleinen knôpfflin oder bôllin, in deren yedem seind zwey oder drey schwartz eckete kôtnlin verschlossen. Die wurtzel ist rund wie ein kleins kôpfflin, auß vilen dünnen schelfen oder heütlin zûsamen gesetzt, die aller aufwendigsten aber [431, 432] (C) seind gantz zart unnd rotlecht. An disem kôpfflin hangen zû ôbersten kleine weisse zaseln wie das har.

Statt irer wachsung.

Die Zwibeln wachsen gern in feypten mûrben und feüchten erdtrich. Werden allenthalben in gârtten gepflantz.

Zeit.

Die Zwibel sâet man im Mertzen, blûen im Hewmonat fûrnemlich, bringen folgendes den schwartzen samen. Die zeitigen Zwibel werden gemeinlich umb Bartholomei außgezogen.

Die natur und complexion.

Der Zwibel ist warm im vierdten grad, und einer groben substantz, in sonderheyt wo der safft getruckt wûrt.

(D) Die krafft und wûrckung.

Die langen Zwibel seind scherpffer dann die runden, die roten mehr dann die weissen, die dûtren dann die grûnen, die rowen dann die gesotten. Doch beissen allerley Zwibel, machen blâst, oder wind, reytzen zû essen, zerteylen, machen durst, und reynigen. Sie lindern den stûlgang. So man sie schelet unnd in ôl legt, darnach zâpfflin daraûf macht, und in den affter thût, so erôffnens die gulden oder rosen ader. Der safft vonn Zwibeln außgetruckt, mit hönig vermischet und in die augen gethon, macht lautere augen, vertreibt die fâl, und den anfang des starns. Er bringt den frawen jre kranckheyt in die weiblich scham gethon. Reynigt das haupt in die nasen gethon. Zwibel safft mit saltz, rauten, und hönig vermischet, ein pflaster daraûf gemacht und übergelegt, ist ein kôstlich artzney zû den wunden, so von unsinnige

besten echter zijn de ronde en van verf rood.

Vorm.

De uiens hebben bladeren vast zoals de look, inwendig hol, hun stengels of riet zijn rond, die gewinnen aan de topjes ronde kopjes met dunne witte hoedjes overtrokken, die breken met de tijd open en kruipen de bleekwitte gesterde bloempjes veel naast elkaar gedrongen voort. Zulke bloempjes worden tot kleine knopjes of bolletjes waarin elk zijn twee of drie zwarte kantige korreltjes gesloten. De wortel is rond zoals een klein kopje uit vele dunne schillen of hoedjes tezamen gezet, de aller uitwendigste echter [431, 432] zijn gans zacht en roodachtig. Aan deze kopjes hangen aan het bovenste kleine witte vezels zoals dat haar.

Hun groeiplaats.

Die uiens groeien graag in vet murw en vochtige aardrijk. Worden overal in hof geplant.

Tijd.

De uiens zaait men in maart, bloeien in juli voornamelijk, brengen vervolgens de zwarte zaden. De rijpen uiens worden gewoonlijk om Bartholomeus uitgetrokken.

De natuur en samengesteldheid.

De uien is warm in vierde graad en een grove substantie en vooral wanner het sap uitgedrukt wordt.

De kracht en werking.

De lange uiens zijn scherper dan de ronde, de rode meer dan de witte, de droge dan de groene, de rauwe dan de gekookte. Doch bijten allerlei uiens, maken opblazen of winden, wekken op tot eten, verdelen, maken dorst en reinigen. Ze verzachten de stoelgang. Zo men ze schilt en in olie legt en daarna klysma 's daaruit maakt en in het achterste doet dan openen ze de gouden of rozenader. Dat sap van uien uitgedrukt, met honing vermengt en in de ogen gedaan maakt zuivere ogen, verdrijft dat vel en de aanvang van de staar. Het brengt de vrouwen hun ziekte, in de vrouwelijke schaam gedaan. Reinigt dat hoofd, in de neus gedaan. Uiensap met zout, ruit en honing vermengt, een pleister daaruit gemaakt en opgelegd is een kostbare artseneij tot de wonden zo van dolle honden zijn gebeten.

hunden seind gebissen. Der safft mit essig vermengt, und an der sonnen angestrichen, vertreibt die weissen unnd (E) schwartzen masen am leib. Gedachter safft mit hennen schmaltz vermischet, ist nützlich denen so die schüch getruckt haben, ein sâblin darauff gemacht. Der safft in die ohten gethon, bringet das gehôrt, und nimpt das sausen im kopff. Er macht das har widerumb wachsen, so man das haupt darmit reibt. Der Zwibel so er zûvil würt in der speiþ gebraucht, macht er weetagen des haupts. So er wol gesotten ist, treibt er den harn. In den kranckheyten zûvil gessen, auch gesotten, bringet er mit sich ein starcken schlaff. Mit kleinen weinbeerlin und feigen zerstoßen und übergelegt, zeitiget er, und bricht die geschwâr. Der Zwibel zerteylt die groben zâhen flûþ im leib.

Dat sap met azijn vermengt en in de zon aangestrecken verdrijft de witte en zwarte mazelen aan lijf. Gedacht sap met hennenvet vermengt is nuttig diegenen zo de schoenen gedrukt hebben, een zalfje daaruit gemaakt. Dat sap in de oren gedaan brengt dat gehoor en beneemt dat suizen in de kop. Het maakt dat haar wederom groeien zo men dat hoofd daarmee wrijft. De ui zo het teveel wordt in de spijs gebruikt maakt het hoofdpijn. Zo het goed gekookt is drijft het de plas. In de krenkingen teveel gegeten, ook gekookt, brengt het met zich een sterke slaap. Met kleine wijnbesjes en vijgen gestoten en opgelegd rijpt het en breekt de zweren. De ui verdeelt de grove taaie vlooden in lijf.

Dodonaeus;

Van Ui kap. LXX.

Het geslacht.

Van ui vind je veel soorten van geslachten, sommige zijn wit, de andere rood, sommige lang en soms rond, soms groot en soms klein maar allen van dezelfde kracht en smaak, behalve dan dat de een wat sterker is dan de andere en van bladeren, bloemen en zaden elkaar vrij gelijk zijn.

Vorm.

Crommyon Cepa of ui.

(Allium cepa)

Ui heeft bladeren die vrijwel hetzelfde zijn als de look en van binnen hol. Zijn stelen zijn rond en daarop groeien ronde bolletjes die met witte, dunne velletjes overtrokken zijn en daar uit komen veel witte sterachtige bloempjes die in kleine knopjes of bolletjes vergaan en waarin twee of drie zwarte, kantige zaadjes liggen. De wortel is rond of langwerpig en van vele schillen tezamen gesteld waarvan de buitenste de dunste zijn.

Plaats.

Ui wordt hier te lande overal in de hoven gezaaid en groeit graag in murwe aarde.

Tijd.

Ui wordt gewoonlijk gezaaid in maart en in september is het volgroeid en wordt uit de aarde genomen en bewaard. En is het dat je het dan weer in maart in de aarde plant dan brengt het bloemen in juni en levert zijn zaad in augustus en september.

Naam.

Ui wordt in Grieks Krommyon genoemd. In Latijn Cepa en Cepe. In Hoogduits Zwibel. In Frans oignon.

Natuur.

Ui is warm tot vrijwel in de vierde graad en grof van substantie.

Kracht en werking.

Ui is een windachtige eten, nochtans maakt het eetlust en scheidt en verteert grove, taaie humeuren maar geeft het lichaam geen voedsel vooral als het rouw ingenomen wordt. Maar als het twee of drie uren gekookt is geweest dan is het niet zo scherp en brengt wat voedsel bij, nochtans zeer weinig. Item, ui dat in eten gebruikt wordt maakt zachte toiletgang en laat de urine lossen en maakt veel water.

Ui opent ook de aambeien aderen die in Latijn Haemorrhoides genoemd worden als het met olie of azijn vermengd en aan het fundament gestreken wordt. Zo ook het sap dat met katoen in het fundament gezet wordt.

Ui die met rozijnen en vijgen vermengd wordt laat de koude zwellen rijp worden en uitbreken als het daarop gelegd wordt.

Het sap van ui dat in de ogen gedruppeld wordt verheldert de blindheid en neemt de vlekken en beginnende schellen van de ogen weg.

Hetzelfde sap dat in de oren gedaan wordt is goed tegen het slechte horen en het tuiten van de oren. Item, tegen de oren waar etter en vuiligheid uit loopt om die te zuiveren.

Het sap van ui dat in de neus gedaan wordt, laat niezen en zuivert de hersens.

Hetzelfde sap dat met een pessarium van onder gezet wordt verwekt de menstruatie van de vrouwen en trekt de moederkoek af.

Item, op de beten van de kwade honden is het sap van ui zeer goed om te leggen als het met honing, ruit en zout vermengd wordt.

Tegen de witte vlekken en de lelijke schurft van het lichaam en zo tegen de schurft van het hoofd en het uitvallen van het haar is het sap van ui ook zeer goed als het daarop in de zon gestreken wordt.

Het sap van ui dat met het vet van kapoenen vermengd wordt is goed tegen de blaren van de voeten en geneest de plaatsen waar het vel af gewreven is als het daar op gestreken wordt.

Hindernis.

Ui die veel gebruikt wordt maakt hoofdpijn en laat veel slapen en is slecht voor de ogen.

Zie verder: <http://volkoomenoudeherbariaenmedisch.nl> en : <http://www.volkoomen.nl/>